

BİR KANUNNÂME SURETİ

Zeki Arıkan

Bugün Manisa müzesinde bulunan Manisa şer'îye sicilleri(1), 433 defterden oluşmaktadır. Bunlardan birinci defter 929-953 (1522-1546), sonuncu defter ise 1307 (1889) tarihini taşımaktadır. Bu defterleri yok olmaktan kurtaran, sınıflandıran, bilim dünyasına tanıtan ve bunlardan geniş ölçüde faydalanarak Manisa tarihi üzerinde çok değerli eserler bırakmış olan rahmetli M. Çağatay Uluçay hocadır(2). Manisa şer'îye sicillerinin Manisa ve çevresinin sosyal, ekonomik ve kültürel tarihinin açıklanmasında ne kadar önemli kaynak olduklarını belirtmeye bile gerek yoktur(3). Hattâ bu siciller, Manisa merkez olmak üzere bu yörede egemenlik kurmuş olan Saruhanoğulları'na ait çok önemli belgelerin de bize kadar gelmesine büyük katkıda bu-

- (1) M. Çağatay Uluçay, «Manisa Mahkeme-i Şer'îye Sicilleri», *Gediz*, 53, 9-11; aynı yazar «Manisa Mahkeme-i Şer'îye Sicillerinin Değeri», *Gediz*, 79 (1945), 1-3; Aynı yazar, «Manisa Şer'îye Sicillerine Dair Bir Araştırma», *Türkiyat Mecmuası*, X (1953), 285-298. Krş. Osman Ersoy, «Şer'îye Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru», *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIII, 24 (1980), 10-16.
- (2) Mahmut H. Şakiroğlu, «M. Çağatay Uluçay, 1910-1970», *Belleten*, XXXIV, 136 (1970), 653-664. Burada üzülecek şunu belirtmeden geçemeyeceğiz. Hocanın yanında bulunmuş ve ondan «feyz» almış kimselerden biri, onun Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış bulunan *İlk Müslüman Türk Devletleri* (İstanbul, 1965) başlıklı kitabının kapağını çıkararak içindekilerden tek bir sözcüğü dahi değiştirmeden kendi kitabıymış gibi sunmak yürekliliğini göstermiş (?) ve bu kitap *Türkiye Tarihi* (Ankara, 1975) Mektupla Yüksek Öğretim yayınları arasında ders kitabı olarak çıkmıştır.
- (3) Manisa sicillerinden yola çıkmak suretiyle bu yörenin sosyal, ekonomik ve kültürel tarihiyle ilgili olarak yayınlanan belli başlı eserler şunlardır: Kâmil Su, XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir'de Şehir Hayatı, İstanbul, 1937; Aynı yazar Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler, İstanbul, 1938; İbrahim Gökçen, Tarihte Saruhan Köyleri, İstanbul, 1950; Aynı yazar, XVI. ve XVII. Asır Sicillerine Göre Saruhan'da Yörük ve Türkmenler, İstanbul, 1946; Aynı yazar, XVI ve XVII. Yüzyıl Vesikalarına Göre Manisa'da

lunmuşlardır(4). Sicillerde bir takım boşluklar, kopukluklar olmakla birlikte özellikle geç dönemler için düzenli bir dizi oluşturmaları da ayrıca bunların değerini arttırmaktadır.

Manisa şer'îye sicillerinden I numaralı defter(5), XVI. yüzyıla ait çok değerli belgeleri kapsamaktadır. Aslında diğer sicillerde rastladığımız zina, borç, isbat-ı hak, sulh, kefalet gibi doğrudan doğruya kadının verdiği kararlarla ilgili bulunan belgeler de bu defterde yer almaktadır. Ferman ve vakfiye suretlerine de her sicil defterinde olduğu gibi bu defterde de rastlanmaktadır. Ancak bütün bunların ötesinde XVI. yüzyıl Osmanlı tarihinin çeşitli konularına ışık tutacak çok önemli belge, mektup suretleri(7) ve kayıtlar da bu defterde yer almış bulunmaktadır. Nitekim Yavuz Sultan Selim'in oğlu Şehzade Süleyman'a Manisa sancığını idare etmesi için gönderdiği

---

Deri Sanatları, İstanbul, 1945; M. Çağatay Uluçay, XVII. Yüzyılda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1944; Aynı yazar, XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1955; Aynı yazar XVII. Yüzyılda Manisa'da Ticaret ve Ziraat ve Esnaf Teşkilâtı, İstanbul, 1942. Ayrıca Gediz'in çeşitli sayılarında pek çok sicilin değerlendirildiğini belirtmek gerekir. Krş. Yuzo Nagata, «Some documents on the big farms (çiftlik) of the notable in Western Anatolia», *Studia Culturae Islamica*, IV; F. Emecen, *XVI. Yüzyılda Manisa Kazası*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi (İstanbul, 1985, basılmamış).

- (4) M. Çağatay Uluçay, *Saruhanoğulları ve eserlerine Dair Vesikalar*, İstanbul, 1940-1946, 2 cilt.
- (5) Manisa Şer'îye Sicilleri (bundan böyle MSS), No 1. Bu defter 10.5x30 sm. boyutunda olup 148 sayfadır. Defterdeki ilk belge 929, sonuncu belge ise 953 tarihini taşımaktadır. Ancak defter içinde yer alan tarihi takvim türündeki bir Osmanlı tarihinde olaylar, I. Ahmed'in tahta çıkışına kadar (1012-1603) getirilmiştir.
- (6) Kadıların görev ve yetkileri konusunda bk. Halit Ongan, *Ankara'nın Bir Numaralı Şer'îye Sicili*, Ankara, 1958.
- (7) Eski edebiyatımızın önemli bir türü olan mektup konusunda bk. Orhan Şaik Gökyay, «Tanzimat Dönemine Değın Mektup», *Türk Dili, Mektup Özel Sayısı*, 274(1974), 17-23. Manisa'nın I numaralı sicilinde ilgi çekici mektup örnekleri bulunmaktadır.

siyasetname(8) sureti, başlangıçtan I. Ahmet'e kadar geçen dönemdeki olayları içeren tarihi takvim niteliğinde bir Osmanlı tarihi(9), Şehzade Mustafa'nın(10) babası Kanuni Sultan Süleyman'a, İrakeyn seferi sırasında veziriâzam İbrahim Paşanın Manisa sancakbeyi Şehzade Mustafa'ya(11) ve Şehzade Mustafa'nın annesinin İbrahim Paşanın eşine gönderdiği mektup suretleri(12) de bu defterin içinde bulunmaktadır.

- (8) Siyasetname terimi için bk. Ağâh Sırrı Levend, «Siyasetnameler», **Türk Dili Araştırmaları Yılığ**, **Belleten**, 1963, s. 167-194. Bk. **MŞS** 1, 13-14. Bu siyasetnamenin tıpkı çekimi Çağatay Uluçay tarafından Prof. Enver Ziya Karal'a gönderilmiş, o da geniş açıklamalarla bunu yayımlamıştır. Bk. Enver Ziya Karal, «Yavuz Sultan Selim'in Oğlu Şehzade Süleyman'a Manisa Sancağını İdare Etmesi İçin Gönderdiği Siyasetname», **Belleten**, VI, 21-22 (1942), 37-44. Ancak herhalde belgenin tıpkıçekiminin okunaksız olmasından ötürü bu yayında anlam kaymasına yol açabilecek yanlışlıklar göze çarpmaktadır. Halil İnalcık («Osmanlı Hukukuna Giriş», **Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, XIII, 2(1058), 121)'a göre bu siyasetname 1519 tarihlidir. Bu siyasetnamenin Osmanlı ceza hukuku içindeki yeri için bk. U. Heyd, **Studies in Old Ottoman Criminal Law** (Ed. by V.L. Ménage), Oxford, 1973, 56-93. A.S. Tveritinova («Sovyetler Birliği'nde Bulunan Türkçe Yazmalar Arasındaki Sultan I. Selim'in Kanunnamesinin İki Nüshası», **VII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 1973, II, 638-639) bu siyasetnamenin Karal tarafından yapılan yayınından habersiz gibi görünmektedir.
- (9) **MŞS** I, 54-60. Bu kronolojik Osmanlı tarihinin Kanuni Sultan Süleyman'ın ailesiyle ilgili olan kimi yerleri Çağatay Uluçay («Kanuni Sultan Süleyman ve Ailesiyle İlgili Bazı Notlar ve Vesikalar», **Kanuni Armağan**, Ankara, 1970, 249-252) tarafından yayınlanmıştır. Sicilin bu bölümünün bütünlüğünü yayına hazırlamaktayız.
- (10) Şehzade Mustafa için bk. Çağatay Uluçay, «Mustafa», **İslam Ansiklopedisi**, VIII, 690-692; Şerafettin Turan, **Kanuni'nin Oğlu Şehzade Beyazid Vak'ası**, Ankara, 1961. Mustafa'nın, İrakeyn seferinden dönen babasını görmek için izin isteyen bu mektubunu Uluçay («Kanuni Ailesi...», 255) yayınlamıştır. Bu mektupları ve notları yazan Mustafa bin Kâtip Muhiddin'dir. 1535 şubatında (Şaban 941) Manisa'ya gelip yerleşmiş; Şehzade Sarı Selim'e kâtip olmuş ve 23 yıl onun kâtipliğini yapmıştır (Uluçay, «Kanuni Ailesi...», 229).
- (11) Krs. Uluçay, «Kanuni Ailesi...», 256-257. İbrahim Paşa bu mektubunda padişahın «saadet ve ikballe» Tebriz'e vardığını, «Memalik-i Acem» in «bilküllüye... zabt» olduğunu bildirmekteydi. İbrahim Paşa'nın İrakeyn Seferi sırasında gönderdiği diğer arz ve raporlar için bk. M. Tayyib Gökbilgin, «Arz ve Raporlarına Göre İbrahim Paşa'nın İrakeyn Seferindeki İlk Tedbirleri ve Fütühatı», **Belleten**, XXI, 83(1957), 449-482.
- (12) Uluçay, «Kanuni ve Ailesi...», 257.

Defterin ilk sayfalarında baş ve son tarafları eksik bir kanunname sureti de bulunmaktadır. Bu kanunname sureti, yukarıda sözünü ettiğimiz siyasetnameden hemen sonra gelmektedir. Yazı, siyasetnameninkinden farklıdır. Baş ve sonun eksik olmasından ötürü bu kanunnamenin Saruhan sancağına ait olup olmadığı kesinlikle tespit edilememektedir. Şimdiye kadar Saruhan sancağına ait bir kanunnamenin bulunamaması, bu konunun açıklığa kavuşturulmasını güçleştirmektedir(13). Öte yandan Saruhan'ın 937 (1531) tarihinde Kanunî döneminde yapılan tahririnin sonuçlarını içeren mufassal tapu-tahrir defterinde de(14) bu sancağın kanunnamesi bulunmamaktadır. Hattâ Sultan Süleyman Kanunnamesi olarak bilinen fakat Fatih ve II. Bayezid zamanlarına kadar giden kanunnamede de(15) Saruhanla ilgili hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Bundan ötürü bu kanunname suretinde yer alan hükümleri, Saruhan sancağıyla ilgili bir kaynakla karşılaştırmak imkânı da bulunmamaktadır. Gerçi, 937 (1531) tarihli mufassal defterde gelişigüzel serpiştirilmiş kayıtlar yer almaktadır. Bunları birer sancak kanununa temel olabilecek hükümler olarak değerlendirebiliriz. Ancak bu dağınık hükümlerin bir bütün olarak bir araya getirildiği görülmemektedir. Üstelik Manisa'nın I numaralı şer'iyeye sicilinde de Saruhan sancağındaki toprak tasarrufu, avarız vergisi, beytülmal, ölen askerinin malının bölüşülmesiyle ilgili kanun niteliğinde sayılabilecek hüküm ve kayıtlar bulunmaktadır(16). Fakat ne yazık ki bunlar da dağınık bir durumda bulunmaktadır. Bütün bunlar göz önüne alınırsa I numaralı sicil defterinde bulunan ka-

- (13) Şimdiye kadar yayınlanan kanunnameler ve kanunname listeleri arasında Saruhan Sancağıyla ilgili bir kanunnameye rastlanılmamaktadır. Bk. Ömer Lütfi Barkan, *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, I. Kanunlar*, İstanbul, 1943 (bundan böyle, Barkan, *Kanunlar*); Hadiye Tuncer, *Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Hukuku, Arazi Kanunları ve Kanun Açıklamaları*, Ankara, 1962; Heath W. Lowry, «The Ottoman liva kanunnames contained in the defter-i hakani», *Osmanlı Araştırmaları*, II(1981), 43-74.
- (14) Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu-Tahrir Defteri (TT), 165. Bu defterde Manisa ile ilgili veriler şurada değerlendirilmiştir: Yuzo Nagata, «16. Yüzyılda Manisa Köyleri», *Tarih Dergisi* 32(1979), 731-758.
- (15) *Kanunname-i Âl-i Osman* (yay. Mehmed Arif), İstanbul, 1329; Anna S. Tveritnova, *Sultan I. Selim'in Kanunnamesi*, Moskova, 1969; N. Beldiceanu, *Code de lois coutumières de Mehmed II*, Wiesbaden, 1967. Bu kanunnameler arasındaki ilişkiler için bk. H. İnalçık, «Suleiman the Lawgiver and Ottoman Law» *Archivum Ottomanicum*, I(1969), 105-138.
- (16) *MŞS I, Arz-ı Avarız*, s. 70; *Suret-i hüccet-i askerî*, s. 67; *cilay-ı vatan eden reaya*, s. 48...

nunname suretinin Saruhan'a ait olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Ne var ki baş ve sonu eksik olan bu kanunnamenin içinde Saruhan ya da Saruhan'a bağlı herhangi bir kaza ve nahiyeye adı da geçmemektedir. Saruhan'a gönderme yapan hiçbir hüküm de yoktur.

Söz konusu kanunname sureti, çift resmi, dönüm akçası, bennak resmi, mücerret resmi, kara resmi, tapu resmi gibi(17) vergilerle ilgili hükümleri kapsamakta ayrıca raiyyet toprağının intikal şekilleri üzerine bir takım maddelere yer verilmektedir.

Öte yandan asıl üzerinde durulması gereken bir nokta da bu kanunname ile diğer sancak kanunnameleri arasında bir benzerliğin bulunup bulunmadığı ya da bir bağlantının kurulup kurulamayacağıdır. Hattâ bu kanunnamenin bir başka sancağa ait olup olmadığı sorusu da akla gelmektedir. Gerçekten elimizdeki bu kanunname suretini özellikle Saruhan sancağına yakın olan Hüdavendigâr, Aydın ve Germiyan sancaklarının kanunlarıyla karşılaştırdığımız zaman birçok maddelerde büyük benzerlikler bulunduğu göze çarpmaktadır. Kimi maddeler olduğu gibi birbirini tutmakta kimi maddeler de anlam bakımından birbirine benzemektedir. Yapacağımız bir iki karşılaştırma bu konuda bizi daha iyi aydınlatacaktır.

Şehirliye çift resmi kaydolunmayacağına ilişkin madde, Manisa şer'iyeye sicilindeki kanunnamenin ilk cümlesidir. Aynı maddenin Aydın sancağı kanunnamesinde de(18) bulunduğu görülmektedir :

Manisa (sattır 1) : ...çift resmi talep olunmaya ol sebebden şehürlüye resm-i çift kaydolunmamıştır.

Aydın (Barkan, Kanunlar, 7/3 : ...itibar arzadır Amma şehirlü çift bozup feragat iderse çift resmi talep olunmaya ol sebebden şehürlüye çift resmi yazılmamıştır.

(17) Bütün bu vergiler için bk. H. İnalçık, «Osmanlılarda raiyyet rüsumu», *Belle-ten XXIII*, 92(1959), 575-610. Saruhan sancağında çift resmi 33, nim çift 16,5, bennak 12, kara resmi 6 akça idi (Bk. *TT 165* (tür. yer.) Eski bir uygulamayı yansıtan şu kayda dikkati çekmek istiyoruz. Çift resminden ziyade bütün çiftten dörder akça ve nim çiftten ikişer akça odunluk ve samanlık alınur imiş Suret-i defter-i Mevlâna Seydi'den merhum Hisarbey Oğlu dahi nakl edüb kaydolmuş (*TT 165*, 80). Ayrıca Yedi çiftlik yerdire haricden eküb öşürün verürler her çiftine otuz üç akça verürler kaydı da çift resminin bu sancakta 33 akça olduğunu kanıtlamaktadır (*TT 165*, 51).

(18) Barkan, *Kanunlar*, 6-18.

Bennak yazılmış olan ve elinde beş on dönüm yeri olan reayanın hem bennak resmini ödemelerini hem de tasarruf ettikleri yerler ölçüsünde dönüm akçası vermeleri gerektiği konusundaki maddeler arasında da aynı benzerlikler görülmektedir:

Manisa (satır 8-10) : Ve dahi raiyyet bennak yazılmış olsa ve elinde beş on dönüm yeri olsa anların gibi kimesneler hem bennak resmin vere ve hem tasarruflarında olan yerler mikdarınca sipahiye dönüm akçası vere .

Aydın (Barkan, Kanunlar, 8/16) : Ve bir raiyet ki bennak yazılmış olsa elinde beş on dönüm yeri olsa anların gibi kimesneler hem bennak resmin virürler ve hem tasarruflarında olan yerlere mikdarınca hâric raiyet gibi dönüm akçesi vireler.

Reyanın toprak tasarrufu ve tasarruf ettiği yerin oğullarına geçiş biçimi, ölen bir raiyetin geriye kalan oğullarının ataları yerine «müşa ve müşterek mutasarrıf iken» bunlardan birinin ölümü halinde işlediği toprağın intikal tarzı(19) konularında verilen bilgilerin de Aydın sancağı kanunnamesindeki maddelerle hemen hemen aynı olduğu anlaşılmaktadır :

Manisa (Satır 24-29) : Ve dahi bir raiyet fevt olsa müteaddid oğlu olsa ataları yerlerin müşa ve müşterek tasarruf ederken cümleden biri fevt olsa fevt olanın dahi oğlanı kalsa hissesiyle oğluna intikal eder iki oğlu kalsa kardaşı yeri kardaşına intikal etmez Lakin el verdiği kardaşları verseler gayre vermeyeler Meğer ki bunlar rağbet eylemezler ol vakit sipahi kime dilerse vere.

Aydın (Barkan, Kanunlar, 8-9/18) : Ve bir raiyet fevt olub müteaddid oğlu kalsa ataları yerlerine tafsil-i sabık üzre müşa ve müşterek mutasarrıf iken cümleden biri vefat eylese oğlu kalsa hissesi oğluna intikal eder Ve oğlu kalmasa karındaşın yeri karındaşa intikal eylemez Anun gibi olıcak mütevveffanın hissesi ecnebiye verilmeyüp il virdüğün karındaşları virürse karındaşlarına vire meğerki rağbet eylemeyenler ol vakit sahib-i timar kime dilerse ana vire.

Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Anlaşıldığına göre elimizdeki suret ile Aydın sancağı kanunnamesi arasında önemli benzerlikler ve bağlantılar bulunmaktadır. Fakat bunlardan biri diğerinin kopyası da değildir. Öte yandan öksüz tapusunun bid'at-i merdude olduğu,

(19) Bu konuda bk. Neşet Çağatay, «Osmanlı İmparatorluğunda Reyanın Miri Arazide Toprak Tasarruf ve İntikal Tarzları», IV. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1952, 426-433; I. Beldiceanu-Steinherr, «Loi sur la transmissgion des Timar» Turcia, XI (1979), 78-102.

hatun kişinin tasarruf edegeldiği yeri boz koymayıp öşrünü ve rüsmünü sipahiye vermesi gerektiği konusundaki ifadeler de Hüdavendigâr ve Kütahya sancakları kanunnamelerindeki hükümlerle benzerlik göstermektedir(20).

Bütün bunlardan çıkan sonuca göre, Manisa'nın I numaralı şer' iye sicilinde yer alan kanunname sureti birçok yönlerden çevre sancakların kanunnameleriyle büyük benzerlikler göstermektedir. **Manisa Mahkemesinde amel olunan kanunname-i sultani** ile bu kanunname sureti arasındaki benzerlikler de dikkatimizi çekmektedir(20a). Başı ve sonu eksik olan bu kanunnamenin Saruhan sancağının kanunnamesinin bir parçası olduğunu ileri sürmek yanlış olmasa gerek. Bu kısa açıklamalardan sonra metni olduğu gibi yayınlamayı uygun buluyoruz. Bu metni yayınlarken diğer kanunnamelerle karşılaştırma yapmayı kolay laştırmak için her satıra bir numara verilmesi yoluna gidilmiştir.

1) ... resm-i çift talep olunmaya Ol sebebden şehürlüye resm-i çift kaydolunmamıştır

2) Ve dahi bir kimesne raiyet kaydolsa lakin elindeki çiftliğinden bazı gayri köy

3) sinorunda olsa çift resmin raiyet kaydolduğu yere vere ol

4) yer ıssı bazı yerin benim sinorumdadır deyü dönüm akçasın talep etmeye heman

5) öşrün ve salarlık alalar Ve dahi bir köyün raiyeti ahar köyde mütemekkin

6) olsa sonradan anda raiyet yazılsa ve elinde çiftliği evvelki köyde ya sinorunda

7) olsa ol dahi bu minval üzerinedir Dönüm akçası talep olunmaya ve dahi

8) raiyet bennak yazılmış olsa ve elinde beş on dönüm yeri olsa anların

9) gibi kimesneler hem bennak resmin vere ve hem tasarruflarında olan yerler mikdarınca

(20) MŞS I, 15-16 satır 48, 61; Barkan, **Kanunlar** (Hüdavendigâr), 3/17; Kütahya, 25/15.

(20a) Hadiye Tuncer, **Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Kanunları**, 1299-1730, Ankara, 1965, 127-149.

- 10) sipahiye dönüm akçasını vere Ve mesacid vakfın tasarruf eden eimmeden
- 11) resm-i çift merfu'dur defterde hasıl yazılmamıştır avarız har-cı(21)
- 12) eimmeden bilkülliye merfu'dur İmam oldukları zamanda teklif-i avarız
- 13) olunmaya Mütemekkin olduğu köy cemaatı bizim imamımız değilsin deyiş andan
- 14) avarız talep etmeyeler Ve dahi bir raiyet fevt olub müteaddid oğulları
- 15) kalsa bazı çift ve bazı bennak kaydolunmuş olsa dahi bennak olan atası
- 16) yerinden hisse talep etse riayetü'l adalet bennak andan hisse vermeyüb resm-i
- 17) çift ve resm-i bennak cümlesinin arasından verile Ve dahi bir raiyet fevt
- 18) olsa beş altı nefer oğulları kalsa cümlesi evlü veya bazı mücerred ve bazı
- 19) evlü olsa mücerred olan dahi kisbe kadir olsa kanun budur ki ataları
- 20) çiftliğine müşa ve müşterek mutasarrıf olalar Ve dahi bir raiyet fevt olub
- 21) iki sagir oğlu kalsa çiftliğini bahş edüb ikisine taksim edeler ve baki
- 22) evlü oğlanlarını bennak kaydedüb kisbe kadir mücerredlerinden altışar akça alalar
- 23) Ve rüsümların vermekde bennak kaydolan bennak resmin vere ve kara
- 24) kaydolunan kara resmin vere Ve dahi bir raiyet fevt olsa müteaddid oğlu(22)
- 25) olsa ataları yerlerin müşa ve müşterek tasarruf ederken cümleden biri

---

(21) Kenarda, Matleb-i ahval-i eimme kaydı var.

(22) Kenarda, Matleb-i ataları yerleri müşa tasarruf edenler kaydı var.

26) fevt olsa fevt olanın dahi oğlanı kalsa hissesiyle oğluna intikal eder

27) iki oğlu kalsa kardaşı yeri kardaşına intikal etmez lakin el verdiğin kardaşları

28) verseler gayra vermeyeler Meğer ki bunlar rağbet eylemeye-ler ol vakit sipahi kime

29) dilerse vere Ve dahi bir raiyet ki defterde çift yazılmış olsa ol

30) kimesnenin oğlu kalsa ođlunun oğlu dahi olsa kendinin ha-yatta iken

31) oğlu atasından evvel fevt olsa badehu kendisi fevt olsa mü-teveffanın

32) yeri oğluna kalmak intikal etmek nice kanun ise oğlu oğluna dahi

33) öyle kanundur Anun gibi vaki olıcak sipahi ana bu deden ye-ridir

34) baban yeri değildir deyü dahl etmeye ve resm-i tapu taleb et-meye Ve dahi bir raiyet

35) defterde bennak kaydolsa dahi sonra çift kadir olub bir rai-yetin

36) çiftliğini tapuya alsa hem bennak resmin ve hem ol yerin res-min vere

37) Bennak yazıldım heman bennak verürün demeye Ve dahi bir raiyet bennak kayd

38) olsa dahi fevt olsa bir nice kisbe kadir olsa (23) ođlanları kal-sa anlar

39) altışar akça resm-i kara vereler ve evlendikten sonra bennak resmin vereler

40) Defterde mücerred yazıldım demek faide etmez Ve dahi bir-kaç kardaş

---

(23) olsa'nın üstü çizilmiş. Bu maddeleri ayrıca **Kanunname-i Âli-i Osman** (yay. Arif s. 16-17) karşılaştırınız. Sicilin bu sayfasında (16) şu kayıt bulunmaktadır: **Ve bir şehirde raiyet neslinden on beş yıl mutavattın olsa amma defterde kaydolunmasa anun gibi kimesneler raiyet olmayub şehürlüye ilhak olunmak emr olunub kanun olmuşdur** (gerisi yırtık okunmuyor).

41) ataları yerin müşa ve müşterek tasarruf ederken birisi fevt olsa sipahi karınd-

42) aşlarından tapu talep etmeye Amma kısmet olunub hissese müteayyin olduktan sonra

43) fevt olsa karındaşlarına anun hissese için tapu talep etmek ca-

44) izdir Ve dahi bir raiyet fevt olsa sagir oğlu ve çiftliği kalup

45) tasarrufuna kadir olmasa sipahi andan resm talep etmeye sagir yetişince ahara

46) verüb ziraat etdüre Yetim balığ olunca elinde ol balığ olduktan sonra (24)

47) yetime vereler ve dahi öksüz tapusu bid'at-i merdudedir atasının yeri

48) ana mülk-i mevruse gibidir bunun gibi vaki olicak sipahi âmilleri

49) aharda tapuya verüb bir miktar akçasın alurlar imiş vilayet ka-

50) dıları dahi hüccet verüb yetimleri ataları yerinden mahrum olurlar

51) imiş Öyle olsa bu babda hüccet-i kadiya amel olunmaya yetim talep ederse

52) ataları yerini hükm edüb alıvereler tapulayan kimesneler dahi sipahiye verd-

53) ikleri akçaların talep etseler kime verdin ise andan talep et diyeler

54) Amma yetim balığ olduktan sonra on yıl miktarı feragat edüb

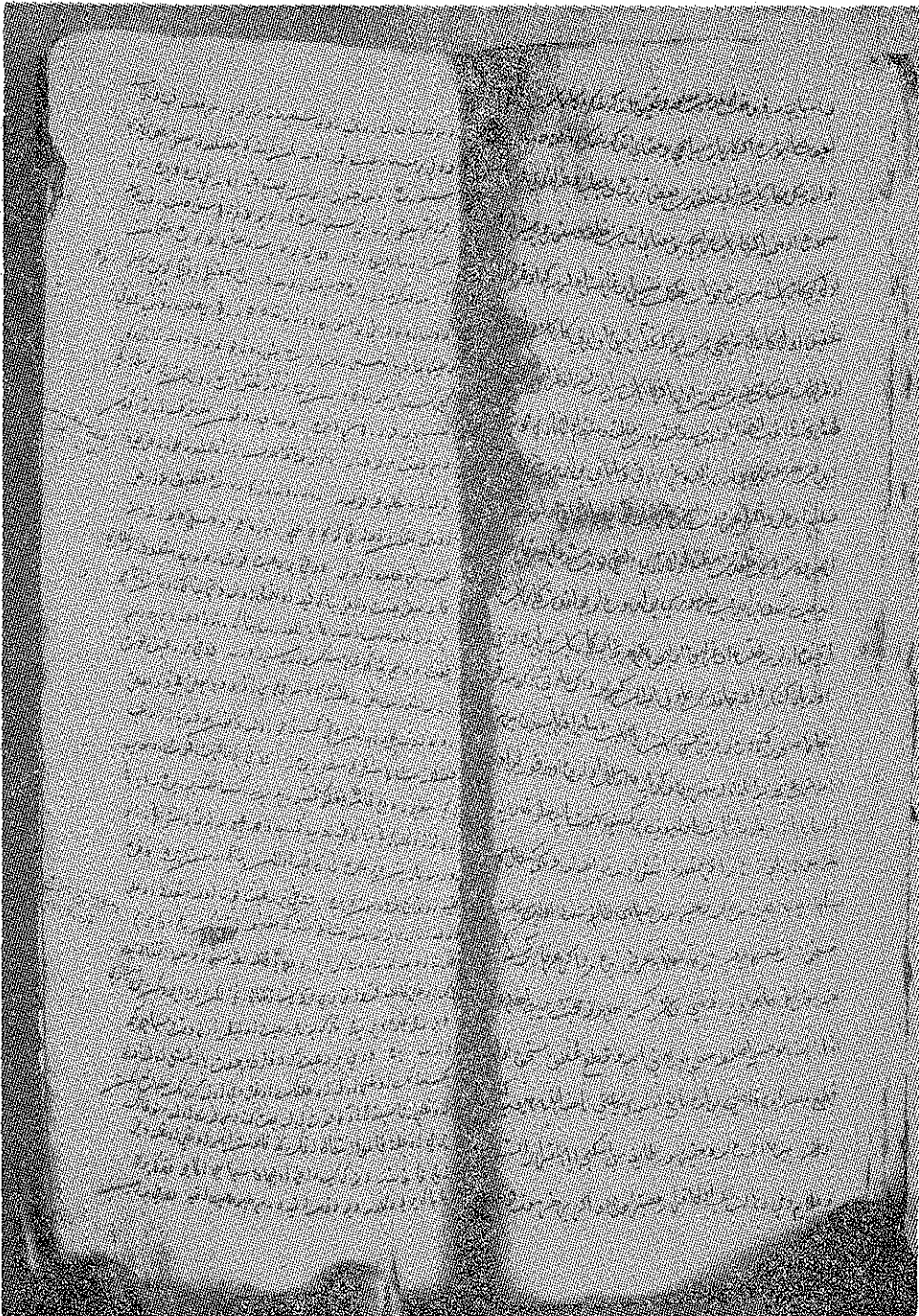
55) terk-i dâva etseler kanundur ki sonra etdikleri dâva mesmu' olunmaya (25)

56) Ve dahi bir raiyet fevt olsa kızı olsa dahi atam yeridir ben

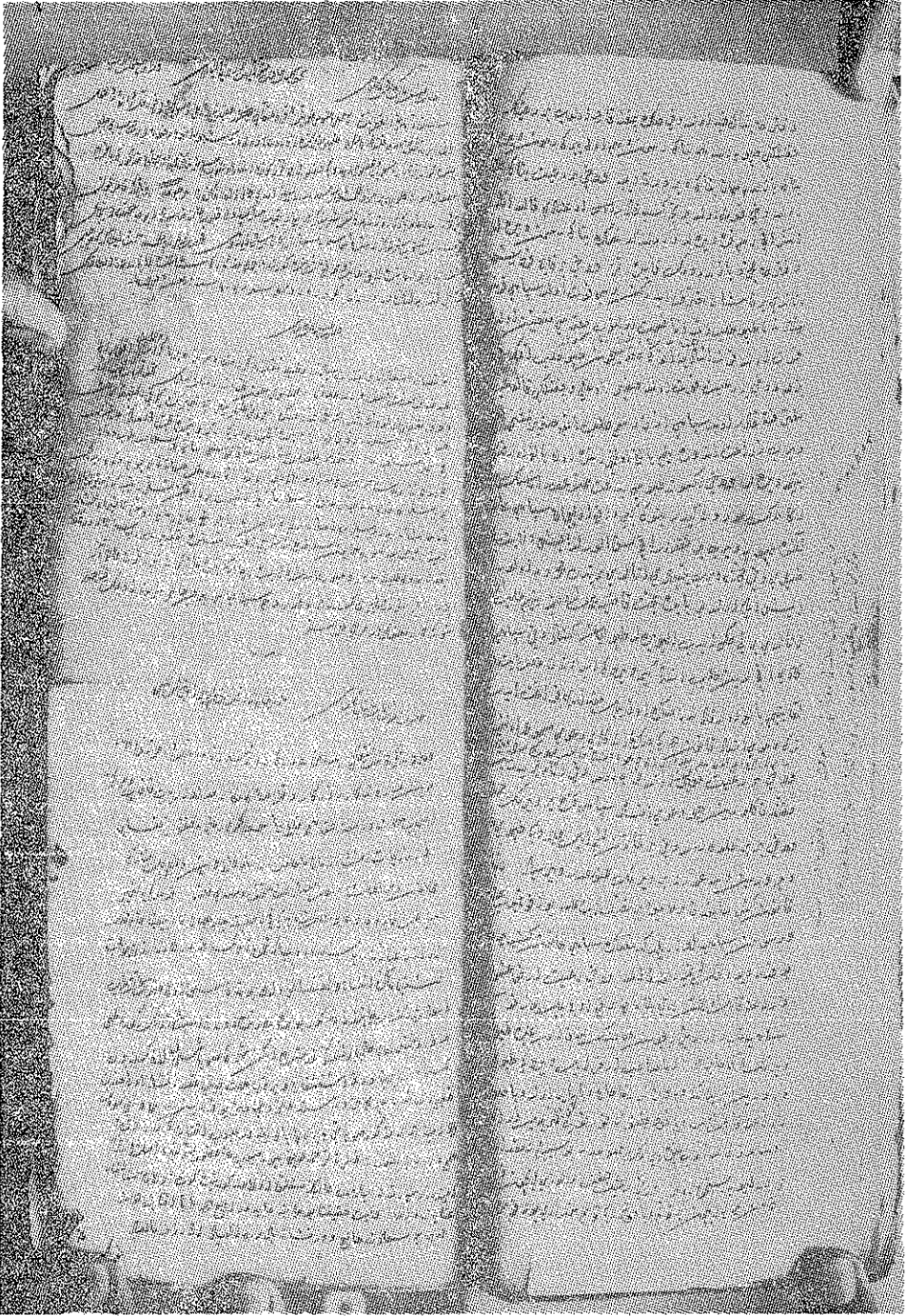
(24) Kenarda, Öksüz tapusu bid'atdir kaydı var.

(25) 56-57 satırlar arasına sıkıştırılmış bir kayıt pek iyi okunamamaktadır: Ve sair kimesneler dahi on yıl miktarı terk-i dâva etseler kanun budur ki sonra etdikleri niza...?

- 57) hakkından gelürin deyü dâva etseler sipahi kande yer vermek memnudur
- 58) Ve dahi bir yer mahlul olsa dahi bir hatun kişi el verdiği tapu yerin
- 59) verirün dese avrete yer vermek memnudur vermeyeler ama bir
- 60) hatun kişi sabıktan bir tarikle yer tasaruf edegelse boz komayub öşürün
- 61) ve rüsumun sipahiye eda eyledikten sonra sipahi hatun kişiye yer vermek
- 62) yokdur deyü dahl etmeye elinden almaya ve dahi raiyet arz-ı öşriden
- 63) ziraate kabil olan yeri bila mani def'uç yıl boz kosa
- 64) sipahiye zarar olduğu için sahibinin elinden alub gayre tapuya
- 65) vermek örfen caizdir Amma sahib-i arz il verdiği tapu yerin
- 66) verürin dese yine kendüye vereler amma dağ veya bayır olsa veya su basub
- 67) ziraate kabil olmasa veyahud çeltüğe korutub ve her yıl ziraate kabil
- 68) olmazsa boz kalsa alub gayre vermek memnu'dur Bu sebeble ne mikdar boz
- 69) kalsa tapuya müstahak olmaz ve dahi raiyetini çift ve öküzü için veyahud
- 70) harman yeri için bir dönüm veyahud iki dönüm mikdarı boz komak ve
- 71) Mera edinmek memnu değildir...

Manisa'nın I numaralı Şer'iye Sicilindeki kanunname suretinin ilk sayfası (sayfa 15). Sağ tarafta, Prof. Enver Ziya Karal tarafından yayınlanan siyasetnamenin son sayfası görülmektedir.

Manisa'nın I numaralı Şer'îye Sicilindeki kanunname suretinin ikinci ve son sayfası (s. 16).

